שֶׁנִּרְאֶה כְּאוֹכֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ. (ד) [ג]וְאִם הָיָה מְחֻתָּךְ אוֹ שֶׁחָסֵר מִמֶּנּוּ אֵבָר (ה) אוֹ שָׁלַק בּוֹ אֵבָר וְהוּא מְחֻבָּר, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ. הַגָּהּ: וְלֹא יֹאכַל וְלֹא יִשְׁתֶּה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּי, שֶׁלֹּא יֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן עַל (ו) אֲכִילָה גַּסָּה אוֹ יִשְׁתַּכֵּר (ז) וְיִישַׁן מִיָּד (מהרי״ל (מנהגים, סדר ההגדה)): ב (ח) [ד]אֲפִלּוּ בְּשַׂר עֵגֶל וְעוֹף, כָּל דָּבָר (ט) שֶׁטָּעוּן (ג) שְׁחִיטָה, אָסוּר לֶאֱכֹל צָלִי (י) בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל צָלִי. הַגָּהּ: נוֹהֲגִים בִּקְצָת מְקוֹמוֹת לֶאֱכֹל בַּסְּעוּדָה בֵּיצִים זֵכֶר לַאֲבֵלוּת, (יא) וְנִרְאֶה לִי הַטַּעַם, מִשּׁוּם (יב) שֶׁלֵּיל (ג) תִּשְׁעָה בְּאָב נִקְבָּע בְּלֵיל פֶּסַח, וְעוֹד זֵכֶר לַחֻרְבָּן (יג) שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִין קָרְבַּן פֶּסַח. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל שׁוּם טִבּוּל בַּלַּיְלָה, (יד) רַק שְׁנֵי טִבּוּלִים שֶׁעוֹשִׁים בַּסֵּדֶר (מהרי״ל (שם)):

ג שָׁם ע״ד (ע״א). ד טוּר בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי (פ״ד ה״ד).

א הָרִי״ף (כז.) וְהָרֹא״ש בְּסוֹף פֶּרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים (פ״י סי׳ לד) וְרַמְבַּ״ם (פ״ו הי״א). ב צִיַּנְתִּיו לְעֵיל בְּסִימָן תע״ב סָעִיף ז׳ (אות נ). ג מֵימְרָא דְּרָבָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה ק״כ (ע״ב), וְכָתַב הָרֹא״ש (שם סי׳ לח) שֶׁנָּכוֹן לְהַחְמִיר, וּשְׁאָר פּוֹסְקִים.

תעז דִּינֵי אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן. וּבוֹ ב׳ סְעִיפִים:

א [א]לְאַחַר גְּמַר כָּל הַסְּעוּדָה אוֹכְלִים מִמַּצָּה הַשְּׁמוּרָה תַּחַת הַמַּפָּה, (א׳) (א) כַּזַּיִת (ב) כָּל אֶחָד, זֵכֶר לַפֶּסַח הַנֶּאֱכָל (ג) עַל הַשֹּׂבַע. (ד) [ב]וְיֹאכְלֶנּוּ בַּהֲסִבָּה (ה) וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו. [*] (ו) * [ג]וִיהֵא זָהִיר לְאָכְלוֹ קֹדֶם

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א [בשו״ע] וִיהֵא זָהִיר לְאָכְלוֹ קֹדֶם חֲצוֹת. וְעַיֵּן שׁוּ״ת בֵּית יְהוּדָה (או״ח סי׳ נב), בְּמִי שֶׁיָּשַׁן בְּעֶרֶב פֶּסַח שְׁנַת הַצָּהֳרַיִם וְחָלַם לוֹ חֲלוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת כו׳, וְהֵבֵאתִי דְּבָרָיו לְעֵיל סִימָן רפ״ח (סק״ו). וְעַיֵּן בְּדָגוּל מֵרְבָבָה שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁמִּי שֶׁאֵרַע לוֹ אֹנֶס שֶׁלֹּא יָכוֹל לֶאֱכֹל פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא עַד חֲצוֹת, לֹא יְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מַצָּה, דִּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל. וְאִם הֶחְשִׁיךְ לוֹ עַד סָמוּךְ לַחֲצוֹת, לְפֶסַח וְאֶחָד זֵכֶר לַמַּצָּה הַנֶּאֱכֶלֶת עִמּוֹ, וּלְכָל הַפָּחוֹת לֹא יְמַעֵט מִכַּזַּיִת. וְכָתַב הָרוֹקֵחַ

בַּאֵר הֵיטֵב

ב (ג) שְׁחִיטָה. אֲבָל דָּגִים וּבֵיצִים צְלוּיִים מֻתָּרִים. אַחֲרוֹנִים: (ג) תִּשְׁעָה בְּאָב. פֵּרוּשׁ כְּמוֹ שֶׁחָל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח יִהְיֶה לְעוֹלָם בְּאוֹתוֹ יוֹם תִּשְׁעָה בְּאָב, וְסִימָן ׳עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ׳ (במדבר ט יא). וְעַיֵּן חֹק יַעֲקֹב (סק״ו). וּפָשׁוּט דְּאֵין חִלּוּק בֵּין לֵיל רִאשׁוֹן לְלֵיל שֵׁנִי בְּכָל הַנַּ״ל. אַחֲרוֹנִים:

א (א׳) כַּזַּיִת. וְהַסְכָּמַת הָאַחֲרוֹנִים דִּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לֶאֱכֹל כְּשִׁעוּר שְׁנֵי זֵיתִים, אֶחָד זֵכֶר (סי׳ רפג), אַל יִהְיֶה לוֹ אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן לְטִירְחָא. וְעַיֵּן סִימָן תע״ו (ס״א) בְּהַגָּ״ה שֶׁלֹּא

בֵּאוּר הֲלָכָה

א * וִיהֵא זָהִיר וְכוּ׳. עַיֵּן מִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ו) מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד וְכוּ׳, כִּי בַּגְּמָרָא (קכ:) אִיתָא דִּלְדַעַת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה דְּפֶסַח מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת הוּא הַדִּין מַצָּה דְּאִתַּקֵּשׁ לְפֶסַח, וְרַבִּי עֲקִיבָא פָּלֵיג עָלָיו וְסָבַר דְּפֶסַח זְמַן אֲכִילָתוֹ הוּא כָּל הַלַּיְלָה וּמִמֵּילָא הוּא הַדִּין מַצָּה זְמַנָּהּ מִן הַתּוֹרָה הוּא כָּל הַלַּיְלָה. וְיֵשׁ פְּלוּגְתָא בֵּין הָרִאשׁוֹנִים אִם הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מִשּׁוּם דְּיֵשׁ הַרְבֵּה סְתָמֵי מִשְׁנָה כְּוָותֵיהּ, אוֹ כְּרַבִּי עֲקִיבָא מִשּׁוּם דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא מֵחֲבֵרוֹ, וְדַעַת הָרַמְבַּ״ם (פ״ו ה״א) וְהָרַב הַמַּגִּיד (שם) וּבַעַל הָעִטּוּר (ח״ב דף קלה.) וְאוֹר זָרוּעַ (ח״ב סי׳ רלא) בְּשֵׁם הָרִ״י מִקּוֹרְבִי״ל לִפְסֹק דִּזְמַן אֲכִילַת מַצָּה כָּל הַלַּיְלָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּגַם דַּעַת הָרִי״ף כֵּן מִדְּהִשְׁמִיט מֵימְרָא דְּרָבָא דַּאֲמַר דַּאֲכִילַת

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

כְּאֶחָד. דְּהַיְינוּ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ כְּמוֹ בַּפֶּסַח: (ד) וְאִם הָיָה מְחֻתָּךְ אוֹ שֶׁחָסֵר וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר, שֶׁצָּלָה אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא מְחֻתָּךְ, אוֹ אֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא מְחֻבָּר אֶלָּא שֶׁנֶּחְתַּךְ מִמֶּנּוּ אֵבָר אֶחָד קֹדֶם הַצְּלִיָּה, וּבִשְׁעַת צְלִיָּה הִנִּיחוֹ אֶצְלוֹ (ד) וּצְלָאוֹ בְּיַחַד: (ה) אוֹ שָׁלַק וְכוּ׳ וְהוּא מְחֻבָּר. רְצוֹנוֹ לוֹמַר, וְאַחַר כָּךְ צָלָהוּ כֻּלּוֹ כְּאֶחָד, הוֹאִיל וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִצְלִיַּת הַפֶּסַח הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּכָל זֶה: (ו) אֲכִילָה גַּסָּה. דְּהַיְינוּ שֶׁאֵינוֹ מִתְאַוֶּה כְּלָל לֶאֱכֹל, שֶׁאָז (ה) אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, שֶׁאַף שֶׁאֲפִיקוֹמָן הוּא זֵכֶר לַפֶּסַח וְהַפֶּסַח נֶאֱכָל עַל הַשֹּׂבַע דְּהַיְינוּ שֶׁהוּא שָׂבֵעַ כְּבָר וְלָכֵן אוֹכְלִין הָאֲפִיקוֹמָן אַחַר גְּמַר הַסְּעוּדָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע״ז (ס״א), מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא לוֹ קְצָת תַּאֲוָה לֶאֱכֹל, וְאִם לָאו אֵין זֶה מִן הַמֻּבְחָר. וְאִם שָׂבֵעַ כָּל כָּךְ עַד שֶׁנַּפְשׁוֹ קָצָה בַּאֲכִילָה מֵרֹב שֹׂבַע, אַף שֶׁדּוֹחֵק עַצְמוֹ לֶאֱכֹל (ו) אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ כְּלָל בְּמִצְוָה זוֹ, שֶׁאֲכִילָה גַּסָּה כָּזוֹ אֵינָהּ נִקְרֵאת אֲכִילָה כְּלָל. כָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים, אַל יִהְיֶה אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן עָלָיו לְטֹרַח, דְּעַל יְדֵי זֶה אֵין מִתְקַיֵּם הַמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר: (ז) וְיִישַׁן מִיָּד. וְתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא (פ״י ה״ח) (ז) חַיָּב אָדָם לַעֲסֹק בְּהִלְכוֹת פֶּסַח כָּל הַלַּיְלָה: ב (ח) אֲפִלּוּ בְּשַׂר עֵגֶל וְעוֹף. רְצוֹנוֹ לוֹמַר אַף שֶׁאֵין הַפֶּסַח בָּא מֵהֶם, מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לְאָכְלוֹ צָלִי, לְפִי שֶׁהָעוֹלָם יִטְעוּ בֵּין צָלִי לְצָלִי וְיָבוֹאוּ לְהַתִּיר גַּם בָּשָׂר צָלוּי מִכְּבָשִׂים וְעִזִּים: (ט) שֶׁטָּעוּן שְׁחִיטָה. לְאַפּוּקֵי (ח) דָּגִים וּבֵיצִים מֻתָּר לְאָכְלָם צְלוּיִים בְּכָל מָקוֹם, לְפִי שֶׁאֵין דּוֹמִין כְּלָל לְבָשָׂר וְלֹא יִטְעוּ בָּהֶם. וַאֲפִלּוּ הַבֵּיצָה שֶׁמַּנִּיחִים עַל הַקְּעָרָה מֻתָּר עַל יְדֵי צָלִי וּלְאָכְלָהּ [טַ״ז (סק״ג, וסי׳ תעג סק״ד)]: (י) בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא וְכוּ׳. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לֶאֱכֹל צָלִי, מֻתָּר לֶאֱכֹל (ט) אֲפִלּוּ עֵגֶל שֶׁצָּלוּי כֻּלּוֹ כְּאֶחָד, דְּאֵין הַפֶּסַח בָּא מִמֶּנּוּ: (יא) וְנִרְאֶה לִי הַטַּעַם וְכוּ׳. וְהַגְּרָ״א כָּתַב עוֹד טַעַם, מִפְּנֵי שֶׁהַבֵּיצָה הוּא זֵכֶר לַחֲגִיגָה וְכַמְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן תע״ג סָעִיף ד׳, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְאָכְלוֹ גַּם כֵּן. וּמַה שֶּׁאֵין אוֹכְלִין הַזְּרוֹעַ, לְפִי שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ צָלִי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן תע״ג (שם), וְאֵין אוֹכְלִין צָלִי, וְיוֹצְאִין בָּאֲפִיקוֹמָן שֶׁאוֹכְלִין. עַד כָּאן דְּבָרָיו. וּלְפִי זֶה נִרְאֶה דִּיהַדֵּר לֶאֱכֹל גַּם בְּלֵיל רִאשׁוֹן אוֹתָהּ בֵּיצָה שֶׁעַל הַקְּעָרָה, וּשְׁאָר בֵּיצִים שֶׁאוֹכְלִין הוּא מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁתַּרְבֵּב הַמִּנְהָג: (יב) שֶׁלֵּיל תִּשְׁעָה בְּאָב נִקְבָּע וְכוּ׳. פֵּרוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁחָל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, יִהְיֶה לְעוֹלָם בְּאוֹתוֹ יוֹם תִּשְׁעָה בְּאָב, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן תכ״ח (ס״ג), עַיֵּן שָׁם: (יג) שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִין. וּמִתְאַבְּלִין עַל זֶה. וּלְפִי טַעַם זֶה שַׁיָּךְ הַמִּנְהָג גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי [חֹק יַעֲקֹב (סק״ו)], וְכֵן הוּא גַּם כֵּן לְטַעַם הַגְּרָ״א הַנַּ״ל. וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לֵידַע שֶׁלְּכָל הַטְּעָמִים הַבֵּיצִים שֶׁאוֹכְלִין בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה (י) הוּא רַק זֵכֶר בְּעָלְמָא, וּדְלֹא כְּהֶהָמוֹן שֶׁחוֹשְׁבִים זֶה לְמִצְוָה וּמֵחֲמַת זֶה מְמַלְּאִים כְּרֵסָם עַד שֶׁאוֹכְלִין אֲפִיקוֹמָן עַל אֲכִילָה גַּסָּה, וְלָכֵן צָרִיךְ אָדָם לֵידַע בְּנַפְשׁוֹ [חַיֵּי אָדָם (כלל קל, הסדר בקצרה אות יב)]: (יד) רַק שְׁנֵי טִבּוּלִין. וּמַה שֶׁטּוֹבְלִין גַּם הַמָּרוֹר שֶׁעַל הַכְּרִיכָה בַּחֲרֹסֶת, אֵין זֶה טִבּוּל שְׁלִישִׁי, דְּהוּא רַק מִשּׁוּם סָפֵק בִּלְבַד [טַ״ז בְּסִימָן תע״ה (סק״ו)]:

א (א) כַּזַּיִת. וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב (א׳) שֶׁיִּקַּח שְׁנֵי זֵיתִים, אֶחָד זֵכֶר לַפֶּסַח וְאֶחָד זֵכֶר לַמַּצָּה הַנֶּאֱכֶלֶת עִמּוֹ: (ב) כָּל אֶחָד. וְאַף (ג) נָשִׁים חַיָּבוֹת בָּזֶה: (ג) עַל הַשֹּׂבַע. וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן תע״ו סָעִיף א׳ בַּהַגָּ״הּ וּבְמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ו): (ד) וְיֹאכְלֶנּוּ בַּהֲסִבָּה. וּבְדִיעֲבַד אִם שָׁכַח וַאֲכָלוֹ בְּלֹא הֲסִבָּה, (ג) [א]אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל (ד) אִם קָשָׁה עָלָיו הָאֲכִילָה: (ה) וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו. שֶׁהוּא רַק לְזֵכֶר, וְכַנַּ״ל. כָּתַב שְׁלָ״ה (מס׳ פסחים, נר מצוה כט), רָאִיתִי מִבְּנֵי עֲלִיָּה שֶׁהָיוּ מְנַשְּׁקִין הַמַּצּוֹת וְהַמָּרוֹר, וְכֵן הַסֻּכָּה בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, וְכֵן אַרְבָּעָה מִינִים שֶׁבַּלּוּלָב, וְהַכֹּל לְחִבּוּב הַמִּצְוָה, וְאַשְׁרֵי מִי שֶׁעוֹבֵד ה׳ בְּשִׂמְחָה: (ו) וִיהֵא זָהִיר וְכוּ׳. שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא זֵכֶר לַפֶּסַח, צָרִיךְ לְאָכְלוֹ בִּזְמַן פֶּסַח, וְהַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת. וְכָל שֶׁכֵּן כַּזַּיִת הָרִאשׁוֹן שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו עַל אֲכִילַת מַצָּה שֶׁצָּרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ד) גְּמָרָא (עד.): (ס) פּוֹסְקִים: (ו) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (ז) מִבֵּאוּר הַגְּרָ״א: ב (ח) פּוֹסְקִים: (ט) תּוֹסֶפְתָּא בֵּיצָה פֶּרֶק ב׳ (הי״א), וְהוּבָא גַּם בִּירוּשַׁלְמִי (פסחים פ״ז ה״א): (י) וּבִפְרָט לְפִי טַעַם הַגְּרָ״א הוּא רַק לְבֵיצָה אַחַת שֶׁמֻּנָּח עַל הַקְּעָרָה: א (א׳) אַחֲרוֹנִים: (ג) כַּנַּ״ל בְּסִימָן תע״ב סָעִיף י״ד: (ג) פְּרִי חָדָשׁ שֶׁסָּמַךְ בְּדִיעֲבַד עַל דַּעַת הָרַמְבַּ״ם (פ״ז ה״ח), עַיֵּן שָׁם: (ד) שֶׁמִּדַּעַת רַשִׁ״י (קיט: ד״ה אין מפטירין) וְרַשְׁבַּ״ם (שם) מַשְׁמַע דְּבַאֲפִיקוֹמָן יוֹצְאִין עָצָם הַמִּצְוָה דַּאֲכִילַת מַצָּה, אֶלָּא שֶׁתִּקְּנוּ לְבָרֵךְ בִּתְחִלַּת הַסְּעוּדָה, וְצָרִיךְ בֶּאֱמֶת לְכַוֵּן בַּבְּרָכָה לִפְטֹר גַּם הָאֲפִיקוֹמָן, וּלְדִידְהוּ בְּוַדַּאי צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל בַּהֲסִבָּה:

ליקוטי דברי הרב: א] ובשו״ע הרב (ס״ד) כתב שיש לסמוך על המקילים לענין דיעבד, שאם שכח ואכלו בלא הסיבה אין צריך לחזור ולאכול.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

חֲצוֹת. (וְיַקְדִּים עַצְמוֹ (ז) שֶׁגַּם הַהַלֵּל יִקְרָא קֹדֶם חֲצוֹת) (ר"ן פרק ערבי פסחים (כז: ד"ה גרסינן) וסוף פרק ב' דמגילה (ז. ד"ה זה)): ב אִם שָׁכַח וְלֹא אָכַל אֲפִיקוֹמָן, וְלֹא נִזְכַּר עַד שֶׁנָּטַל יָדָיו אוֹ שֶׁאָמַר הַב לָן וּנְבָרֵךְ, א]אוֹכֵל אֲפִיקוֹמָן (ח) ד בְּלֹא בִּרְכַּת 'הַמּוֹצִיא'. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁבֵּרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, ה אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁבֵּרֵךְ 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן', (ט) יִטֹּל יָדָיו וִיבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא' וְיֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן (וְיַחֲזֹר וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן (י) וִיבָרֵךְ 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן' וְיִשְׁתֶּה הַכּוֹס) (בית יוסף (ד"ה ומש"כ רבינו בשם)), ו וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד אַחַר שֶׁבֵּרֵךְ 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן', (ג) (יא) לֹא יֹאכַל אֲפִיקוֹמָן, (יב) וְיִסְמֹךְ עַל מַצָּה שֶׁאָכַל (יג) בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, שֶׁכֻּלָּן שְׁמוּרוֹת הֵן מִשְּׁעַת לִישָׁה. ז אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת (יד) שִׁמּוּר לְמַצּוֹת מִצְוָה מִשְּׁעַת (ג) קְצִירָה, (טו) אֲפִלּוּ לֹא נִזְכַּר (טז) עַד אַחַר הַהַלֵּל, יִטֹּל יָדָיו וִיבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְיֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן. הַגָּהּ: ב]וְיַחֲזֹר וִיבָרֵךְ עַל הַכּוֹס (יז) וְאֵין לָחֹשׁ בְּמַה (ד) [ד] שֶׁמּוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת (תשובת הרא"ש כלל כ"ד (סי' ג)). וְאִם נֶאֱבַד הָאֲפִיקוֹמָן, יֹאכַל כַּזַּיִת אֶחָד מִמַּצָּה שְׁמוּרָה אַחֶרֶת (רוקח (סי' רפג)):

ד טוּר בְּשֵׁם רַבֵּנוּ פֶּרֶץ (הגהות סמ"ק מצוה ריט אות ד) וְהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי (פ"ו הי"א אות ח) בְּשֵׁם סְמַ"ק (בהגהות שם). ה שָׁם בְּשֵׁם אֲבִי הָעֶזְרִי (סי' תקכה), וְכֵן כָּתַב הָרֹא"ש (שו"ת כלל יד סי' ה). ו שָׁם. ז הָרֹא"ש בִּתְשׁוּבוֹת כְּלָל כ"ד (סי' ג).

בְּאֵר הֵיטֵב

יֹאכְלֶנּוּ עַל אֲכִילָה גַּסָּה, דְּאַף עַל גַּב שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל עַל הַשֹּׁבַע, מִכָּל מָקוֹם בָּעֵי שֶׁיְּהֵא מִתְאַוֶּה לֶאֱכֹל. בַּ"ח (ס"ה). כָּתַב שְׁלָ"ה (פסחים פרק נר מצוה אות כט), רָאִיתִי מִבְּנֵי עֲלִיָּה שֶׁהָיוּ מְנַשְּׁקִין הַמַּצּוֹת וְהַמָּרוֹר, וְכֵן סֻכָּה בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, וְכֵן אַרְבַּע מִינִים שֶׁבַּלּוּלָב, וְהַכֹּל לְחַבֵּב הַמִּצְוָה, וְאַשְׁרֵי מִי שֶׁעוֹבֵד ה' בְּשִׂמְחָה. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תע"ג סָעִיף קָטָן י"ט מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּשֵׁם הָרַשַּׁ"ל (שו"ת סי' פח). וּבְפֶסַח מְעֻבִּין סִימָן שט"ו כָּתַב עוֹד וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וּמִנְהָגִי לִקַּח מַקֵּל בְּיָדִי וּמִנְעָלַי בְּרַגְלַי וְלוֹמַר 'כָּכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֶּלְכֶם בְּיָדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח הוּא לַה'', וְלָכֵן אֲנִי נוֹהֵג שֶׁלֹּא לְהַפְשִׁיט הָאֵזוֹר בְּלֵיל פֶּסַח עַד אַחַר אֲפִיקוֹמָן. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ אֵין נוֹהֲגִין כָּל זֶה: ב (ג) לֹא יֹאכַל. וְהַסְכָּמַת אַחֲרוֹנִים דְּגַם עַכְשָׁו יֹאכַל אֲפִיקוֹמָן, וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלִי כּוֹס. עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ד), וְעַיֵּן (בצ"צ) [בְּנַחֲלַת צְבִי] (סק"ב): (ג) קְצִירָה. פֵּרוּשׁ, הַמַּצָּה שֶׁל מִצְוָה שׁוֹמְרִין מִשְּׁעַת קְצִירָה וְלֹא שְׁאָר מַצּוֹת, וְלֹא (יֹאכַל) [אָכַל] מֵאוֹתָהּ מַצָּה תּוֹךְ הַסְּעוּדָה: (ד) שֶׁמּוֹסִיף. וְאִם נִזְכַּר

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

יְקַדֵּשׁ וְיִשְׁתֶּה כּוֹס רִאשׁוֹן, וְיִטֹּל יָדָיו וִיבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא' וְ'עַל אֲכִילַת מַצָּה' וְיֹאכַל, וְהַגָּדָה יֹאמַר אַחַר כָּךְ, וְגַם יְבָרֵךְ עַל הַמָּרוֹר תֵּכֶף קֹדֶם חֲצוֹת אֲמִירַת הַהַגָּדָה, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תקמ"ח (בבאה"ט) סָעִיף קָטָן ז' מִדִּין אוֹנֵן בְּלֵיל פֶּסַח, בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת מַהֲרַ"ם מִלּוּבְּלִין (סי' עג) וּשְׁאָר פּוֹסְקִים: ב [ד] שֶׁמּוֹסִיף. עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בִּשְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ג' (סי' נב) שֶׁכָּתַב שֶׁלֹּא שָׁמַע טַעַם לָזֶה. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּקִצּוּר שְׁלָ"ה (פסחים הל' הנהגות הסדר ד"ה יש נוהגים) מִשּׁוּם בִּזּוּי אֱכָלִין, לֹא יָדַעְתִּי מַה בִּזּוּי אֱכָלִין יֵשׁ בָּזֶה, וּמֵעוֹלָם רָאִיתִי אֲבוֹתַי וְרַבּוֹתַי נוֹהֲגִין כֵּן. וְכֵן כָּתַב בַּמָּגֵן אַבְרָהָם סִימָן ת"ק (סק"ז), וְאֵין כָּאן בִּזּוּי מִצְוָה, וְהוּא זִכָּרוֹן לִיצִיאַת מִצְרַיִם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(ה) שֶׁלֹּא לְאַחֲרוֹ עַד אַחַר חֲצוֹת, וּבְדִיעֲבַד אִם אֵחַר, מִסְתַּפְּקִים הָרִאשׁוֹנִים אִם יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְעַל כֵּן יֹאכְלֶנּוּ וְלֹא יְבָרֵךְ עָלָיו 'עַל אֲכִילַת מַצָּה'. וְגַם מָרוֹר אַף שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן יִזָּהֵר לְאָכְלוֹ קֹדֶם חֲצוֹת, וְאִם אֵחַר יֹאכְלֶנּוּ בְּלֹא בְּרָכָה. וְאִם הֶחְשִׁיךְ לוֹ קֹדֶם אֲמִירַת הַגָּדָה עַד סָמוּךְ לַחֲצוֹת, יְקַדֵּשׁ וְיִשְׁתֶּה כּוֹס רִאשׁוֹן וְיִטֹּל יָדָיו וִיבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא' וְ'עַל אֲכִילַת מַצָּה' וְיֹאכַל, וְגַם יְבָרֵךְ עַל הַמָּרוֹר תֵּכֶף קֹדֶם חֲצוֹת, וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר הַגָּדָה, וְאַחַר כָּךְ יִסְעֹד סְעוּדָתוֹ [אַחֲרוֹנִים]: (ז) שֶׁגַּם הַהַלֵּל. רְצוֹנוֹ לוֹמַר, עִם בִּרְכָתוֹ שֶׁמְּבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ, יֹאמַר (ו) לְכַתְּחִלָּה קֹדֶם חֲצוֹת: ב (ח) בְּלֹא בִּרְכַּת 'הַמּוֹצִיא'. דְּאַף דִּבְסִימָן קע"ט (ס"א) יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם אָמַר הַב לָן וּנְבָרֵךְ הָוֵי הֶסַּח הַדַּעַת וְאִם יִרְצֶה לֶאֱכֹל צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, הָכָא (ז) אַתַּכָּא דְּרַחֲמָנָא סָמְכִינַן, דְּאֵין תָּלוּי בְּדַעְתּוֹ, דְּהָא צָרִיךְ לְקַיֵּם רְצוֹן ה', וּבְוַדַּאי הַשִּׁכְחָה גָּרְמָה לוֹ שֶׁיִּטֹּל יָדָיו אוֹ לוֹמַר הַב לָן וּנְבָרֵךְ, וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי: (ט) יִטֹּל יָדָיו. דְּכֵיוָן שֶׁבֵּרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן (ח) אַסַּח דַּעְתֵּיהּ. וְעַיֵּן בִּפְרִי מְגָדִים (א"א סק"ג) שֶׁכָּתַב (ט) ג]דְּיִטֹּל בְּלֹא בְּרָכָה, וּבִפְרָט הֵיכָא שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ: (י) וִיבָרֵךְ 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן' וְכוּ'. וְזֶהוּ כּוֹס שְׁלִישִׁי, וְלֹא הִצְרִיכוּ לֵיהּ לִשְׁתּוֹת כּוֹס זֶה סָמוּךְ לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן הָרִאשׁוֹן, דְּלֹא תִּקְּנוּ כּוֹס שְׁלִישִׁי אֶלָּא בִּגְמַר אֲכִילָתוֹ, וְזֶה שֶׁשָּׁכַח לֶאֱכֹל אֲפִיקוֹמָן כְּמִי שֶׁלֹּא גָּמַר אֲכִילָתוֹ דָּמֵי [בַּ"ח (ס"ו)]: (יא) לֹא יֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן. דְּאִם יֹאכַל יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ כּוֹס, וְאִם כֵּן הוּא כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת. וְכָתְבוּ (י) כַּמָּה אַחֲרוֹנִים, דְּכָל זֶה הוּא לְהָנֵי פּוֹסְקִים דִּסְבִירָא לְהוּ לְעֵיל סִימָן קפ"ב (ס"א) בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס, אָמְנָם לְפִי מִנְהָגֵנוּ כְּמַאן דְּאָמַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּעָלְמָא אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס, גַּם עַכְשָׁיו יֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלִי כּוֹס: (יב) וְיִסְמֹךְ עַל מַצָּה וְכוּ'. רְצוֹנוֹ לוֹמַר, שֶׁזֶּה יִהְיֶה נֶחְשָׁב לְשֵׁם אֲפִיקוֹמָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִּוֵּן אָז לְשֵׁם זֶה. וְאַף דְּקַיְמָא לָן בְּסִימָן תע"ח (ס"א) דְּאַחַר אֲפִיקוֹמָן אֵין לֶאֱכֹל שׁוּם דָּבָר וְאִיהוּ הֲלֹא אָכַל אַחַר הַמַּצָּה עוֹד דְּבָרִים אֲחֵרִים, (יג) מִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד יָצָא: (יג) בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְכוּ'. הָא אִם לֹא הָיָה לוֹ שְׁמוּרָה כְּלָל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אַף שֶׁבִּתְחִלַּת הַסְּעוּדָה אָכַל הַכַּזַּיִת מַצָּה שְׁמוּרָה כַּדִּין, חוֹזֵר וְאוֹכֵל אֲפִיקוֹמָן, דְּלֹא יָצָא מִצְוַת אֲפִיקוֹמָן בָּזֶה, דְּהָא בָּעִינַן שֶׁיְּהֵא נֶאֱכָל עַל הַשֹּׁבַע [פְּרִי חָדָשׁ וּפְרִי מְגָדִים (מש"ז סק"ב)]: (יד) שִׁמּוּר לְמַצַּת מִצְוָה. וְלֹא אָכַל מֵאוֹתָהּ מַצָּה (יג) תּוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל זֶה לְשֵׁם אֲפִיקוֹמָן: (טו) אֲפִלּוּ אִם לֹא נִזְכַּר וְכוּ'. וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִזְכַּר (יג) קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר הַלֵּל, בְּוַדַּאי אוֹכֵל אֲפִיקוֹמָן וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס, וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם שְׁתִיָּה בֵּין כּוֹס שְׁלִישִׁי לִרְבִיעִי דְּאָסוּר כְּדִלְקַמָּן בְּסִימָן תע"ט (ס"א), (יד) שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַשְּׁלִישִׁי הָיָה בְּטָעוּת, חוֹזֵר הַכּוֹס שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַתָּה עָלָיו לִהְיוֹת שְׁלִישִׁי: (טז) עַד אַחַר הַהַלֵּל. רְצוֹנוֹ לוֹמַר וְגַם בֵּרֵךְ 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן' עַל כּוֹס רְבִיעִי שֶׁשּׁוֹתֶה אַחֲרָיו: (יז) וְאֵין לָחֹשׁ וְכוּ'. שֶׁכֵּיוָן שֶׁמִּתְחִלָּה הָיָה

בֵּאוּר הֲלָכָה

מַצָּה לְאַחַר חֲצוֹת לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, אָכֵן יֵשׁ הַרְבֵּה מִגְּדוֹלֵי הָרִאשׁוֹנִים דִּסְבִירָא לְהוּ דִּלְאַחַר חֲצוֹת לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְהֵם הָרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל בְּפֶרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים (קכ: ד"ה אמר) וְהַסְּמַ"ג (עשין מ) בְּשֵׁם הָרִ"י בַּעַל הַתּוֹסָפוֹת [וְכֵן בִּזְבָחִים נ"ז עַמּוּד ב' כָּתְבוּ שָׁם הַתּוֹסָפוֹת (ד"ה ואיבעית) כֵּן, וְכֵן בִּמְגִלָּה כ"א (ע"א ד"ה לאתויי), לְבַד בִּפְסָחִים ק"כ עַמּוּד ב' מִסְתַּפְּקִים הַתּוֹסָפוֹת (ד"ה אמר)], וְהַמָּרְדְּכַי בְּסוֹף פְּסָחִים (סדר של פסח קכ:) וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם בְּנָתִיב ה' חֵלֶק ד', וְכֵן מְצַדֵּד הָאוֹר זָרוּעַ (ח"ב סי' רלא) גַּם כֵּן, עַיֵּן שָׁם, דְּלֹא יָצָא מִן הַתּוֹרָה. וְהָרוֹקֵחַ (סי' רפג) וְהָרֹא"ש (פ"י סי' לח) וְהָרַשְׁבָּ"א (בתשובה ח"א סי' תמה) וְהָרַ"ן (כז: ד"ה גרסינן) מִסְתַּפְּקִים בָּזֶה, וְכָתְבוּ דְּעַל כֵּן יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְאַחַר יוֹתֵר מֵחֲצוֹת. וְיֵשׁ מֵהָרִאשׁוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ דַּאֲפִלּוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא הוּא רַק לְעִנְיַן דְּאוֹרַיְיתָא, אֲבָל מִשּׁוּם הַרְחָקָה מוֹדֶה דְּאָסוּר לְכַתְּחִלָּה לְאַחַר יוֹתֵר מֵחֲצוֹת, וְכֵן כָּתַב הַגְּרָ"א בְּבֵאוּרוֹ. וְהִנֵּה מִשּׁוּם זֶה הֶחְלִיטוּ הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים, דְּאַף דִּבְוַדַּאי חַיָּב לֶאֱכֹל מַצָּה אַף כְּשֶׁאַחַר לְאַחַר חֲצוֹת, דְּשֶׁמָּא הֲלָכָה דְּמִן הַתּוֹרָה זְמַנּוֹ כָּל הַלַּיְלָה, עַל כָּל פָּנִים לֹא יְבָרֵךְ 'עַל אֲכִילַת מַצָּה' דִּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ס) עַיֵּן בֵּאוּר הֲלָכָה (ד"ה ויהא): (ו) הַגְּרַ"ז (ס"ו). וְעַיֵּן בְּחֹק יַעֲקֹב (סק"ג) שֶׁמּוּכָח גַּם כֵּן שֶׁרַק לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לִזָּהֵר בָּזֶה: ב (ז) נָקֵט הַמְחַבֵּר כְּדַעַת רַבֵּנוּ פֶּרֶץ (הגהות סמ"ק מצוה ריט אות ד) הַמּוּבָא בַּטּוּר וְהַגָּהוֹת מַיְימוֹנִי (פ"ו הי"א אות ח) בְּשֵׁם סְמַ"ק (הגהות שם), וְכֵן דַּעַת הַתּוֹסָפוֹת בִּבְרָכוֹת דַּף מ"ב (ע"א ד"ה אתכא - הא'), וְאַף דְּהַטּוּר הֵבִיא דַּעַת הָאֲבִי הָעֶזְרִי (סי' תקכה) וְהָרֹא"ש (כלל יד סי' ה) שֶׁלֹּא כְּרַבֵּנוּ פֶּרֶץ, מִכָּל מָקוֹם סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל: (ח) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ג): (ט) וְהַגְּרַ"ז (ס"ח) כָּתַב דִּמְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם, וְנִרְאֶה הֵיכָא שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ גַּם הוּא מוֹדֶה דְּלֹא יְבָרֵךְ: (י) עוֹלַת שַׁבָּת (סק"ב) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ד) וְחֹק יַעֲקֹב (סק"ד) וְהַגְּרָ"א, וּכְדַעַת הַפּוֹסְקִים שֶׁהוּבָא בַּמָּגֵן אַבְרָהָם: (יג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ה) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (יג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו), וְהַיְינוּ אַף שֶׁבִּתְחִלָּה אָכַל כַּזַּיִת שְׁמוּרָה כַּדִּין [פְּרִי חָדָשׁ וּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל]: (יג) ד]וְאִם הִתְחִיל לוֹמַר הַלֵּל וַעֲדַיִן הוּא קֹדֶם 'נִשְׁמַת', אוֹ קֹדֶם הַחֲתִימָה, יְבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא' וְיֹאכַל אֲפִיקוֹמָן וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס, וְיַחֲזֹר וְיֹאמַר הַלֵּל עַל הַכּוֹס עִם הַחֲתִימָה, וְהָוֵי אַרְבַּע כּוֹסוֹת כְּסִדְרָן [מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סק"ז)]. וְלֹא הָעְתַּקְתִּי דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ז), שֶׁהַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים הִשִּׂיגוּ עָלָיו וְדַעְתָּם כְּדַעַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהִגִּיהוּ דְּבָרָיו שֶׁיִּהְיֶה מְכֻוָּן עִם דַּעַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ: (יד) הָרֹא"ש (כלל כד סי' ג):

ליקוטי דברי הרב: א] ובשו"ע הרב (ס"ז) הוסיף שיזהר ליטול ידיו בלא ברכה קודם אכילת האפיקומן. **ב]** ובשו"ע הרב (ס"ט) כתב שאף מי שמחמיר על עצמו כל ימות השנה ואינו מברך ברכת המזון בלא כוס, ונזכר שלא אכל אפיקומן אחר שבירך על ההלל, ישתה כוס רביעי ואח"כ יטול ידיו ויאכל אפיקומן ויברך ברכת המזון בלא כוס שלא להוסיף על מנין הכוסות, עיי"ש. [והוא כדעת המג"א לכמה מפרשים, ראה בשעה"צ (ס"ק יג)]. **ג]** ובשו"ע הרב (ס"ח) כתב שיברך על נטילת ידים [הביאו בשעה"צ סק"ט, עיי"ש]. **ד]** ובשו"ע הרב (ס"ט) כתב שאם התחיל לגמור את ההלל, יגמור ההלל וההגדה וישתה הכוס ואח"כ יטול ידיו ויאכל אפיקומן ויברך ברכת המזון בלא כוס. ומי שמחמיר על עצמו כל ימות השנה ונזהר שלא לברך ברכת המזון בלא כוס אם נזכר קודם שהזכיר את השם בחתימה שלאחר ההלל (דהיינו ברוך אתה ה' מלך מהולל כו' או ברוך אתה ה' אל מלך גדול כו' כמו שיתבאר בסימן ת"פ) יפסיק במקום שנזכר ויטול ידיו ויאכל האפיקומן ויברך ברכת המזון על כוס זה ולא ישתנו מיד לאחר ברכת המזון אלא יחזור ויתחיל לא לנו ויגמור ההלל וההגדה וישתה הכוס וכו'.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת פֶּסַח סִימָן תעח תעט

תעח שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אַחַר אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן. וּבוֹ ב׳ סְעִיפִים:

א א]אַחַר אֲפִיקוֹמָן (פ) (א) אֵין לֶאֱכֹל (ב) שׁוּם דָּבָר. הַגָּהּ: (ג) וְלֹא יֹאכְלֶנּוּ (ג) (ד) בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, (ה) דְּלֹא עָדִיף מֵאִלּוּ הִפְסִיק בְּשֵׁנָה דְּאָסוּר לֶאֱכֹל מִשּׁוּם דְּהָוֵי כִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת (טור): **ב** ב]מִי שֶׁיָּשַׁן (ו) בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְהֵקִיץ, (ז) אֵינוֹ חוֹזֵר לֶאֱכֹל. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁיָּשְׁנוּ מִקְצָתָן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, (ח) חוֹזְרִים וְאוֹכְלִים. נִרְדְּמוּ כֻּלָּם וְנֵעוֹרוּ, לֹא יֹאכְלוּ. (ט) * נִתְנַמְנְמוּ כֻּלָּם, יֹאכְלוּ. הַגָּהּ: וְכָל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁיָּשְׁנוּ לְאַחַר שֶׁהִתְחִילוּ לֶאֱכֹל הָאֲפִיקוֹמָן, (י) אֲבָל שֵׁנָה (ג) קַלָּה לָזֶה (יא) לֹא הָוֵי הֶפְסֵק (טור ורבנו ירוחם (נתיב ה ח״ד)):

א מִשְׁנָה פְּסָחִים קי״ט (ע״ב), וּכְדִמְפָרֵשׁ לָהּ שָׁם בַּגְּמָרָא שְׁמוּאֵל וְרַ׳ יוֹחָנָן, וּכְלִשְׁנָא קַמָּא דְּרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל. **ב** מִשְׁנָה (קכ:) וּכְרַבִּי יוֹסֵי, וּכְפֵרוּשׁ רַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק ח׳ (הי״ד) דְּרַבִּי יוֹסֵי אַסְיָפָא קָאֵי, וְהוּא הַדִּין לְעִנְיַן מַצָּה מַעֲבִדָא דְּרַבָּה שָׁם.

תעט בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א א]אַחַר כָּךְ (פ) (א) מוֹזְגִין לוֹ כּוֹס שְׁלִישִׁי, (ב) וּמְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וּבוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, (ג) וְשׁוֹתֶהוּ בַּהֲסֵבָּה, (ד) ב]וְלֹא יְבָרֵךְ אַחֲרָיו, (ה) * ג]וְלֹא יִשְׁתֶּה (ג) יַיִן בֵּינוֹ לְכוֹס רְבִיעִי. הַגָּהּ: (ו) מִיהוּ מִכּוֹס

א מִשְׁנָה פְּסָחִים קי״ז (ע״ב). **ב** צִיְּתָהִי לְעֵיל סִימָן תע״ג סָעִיף ב׳ (אות ה). **ג** מִשְׁנָה קי״ז (ע״ב).

בְּאֵר הַיטֵב

אַחַר הַלֵּל, יַחֲזֹר וְיֹאמַר הַלֵּל עַל הַכּוֹס. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁשָּׁתָה כּוֹס הַשְּׁלִישִׁי, יְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בֵּין שְׁלִישִׁי לְרְבִיעִי וְלֹא יַחֲזֹר וְיִשְׁתֶּה כּוֹס הַשְּׁלִישִׁי. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ז) וְעַיֵּן חק יַעֲקֹב (סק״ז) וְטַ״ז (סק״ג). נָהֲגוּ לִשְׁבֹּר חֲתִיכָה בֵּינַיִם וְלִגְמֹר אוֹתָהּ, וְתוֹלִין אוֹתָהּ, וְאֵין בּוֹ חֲשַׁשׁ אִסּוּר מַה שֶּׁנּוֹקְבִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, כֵּן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם סִימָן תס״ק סָעִיף קָטָן ד׳, עַיֵּן שָׁם:

א (פ) **אין לֶאֱכֹל.** וּבְדִיעֲבַד אִם אָכַל אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל אֲפִיקוֹמָן. וּמִדְּכָתַב הַמְחַבֵּר אֵין לֶאֱכֹל, מִשְׁמַע דִּלְשְׁתּוֹת שַׁפִּיר דָּמֵי, כְּמוֹ שֶׁשְּׁתִּין עוֹד הַשְּׁנֵי כּוֹסוֹת, רַק אַחַר הַכּוֹסוֹת אָסוּר לִשְׁתּוֹת דְּבָרִים הַמְשַׁכְּרִין דַּוְקָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב סִימָן תפ״א (ס״א), וְכֵן מִשְׁמַע בַּשַּׁ״ז סִימָן תע״ט סָעִיף קָטָן ב׳, וְכֵן עִקַּר, דְּלֹא כַּמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א) שֶׁכָּתַב בְּפִשְׁיטוּת וְכִמוֹ שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל כָּךְ אָסוּר לִשְׁתּוֹת, וְאֵין זֶה הַסְכָּמַת הַפּוֹסְקִים. חק יַעֲקֹב (סק״א): **(ג) בִּשְׁנֵי.** אֲפִלּוּ בְּחֶדֶר אֶחָד לֹא יֹאכְלֶנּוּ בִּשְׁנֵי שֻׁלְחָנוֹת. וְדַוְקָא בַּאֲפִיקוֹמָן שֶׁהוּא זֵכֶר לַאֲכִילַת פֶּסַח, אֲבָל שְׁאָר הַסְּעוּדָה מַתָּר לֶאֱכֹל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): **ב** (ג) קַלָּה לָזֶה. אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הָאֲכִילָה אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות א), דְּלֹא כַּמַּהֲרַי״ל (הל׳ סדר ההגדה):

א (פ) **מוֹזְגִין.** וְצָרִיךְ שְׁטִיפָה וַהֲדָחָה אִם אֵין הַכּוֹס נָקִי. עַיֵּן חק יַעֲקֹב (סק״א): **(ג) יַיִן.** הוּא הַדִּין שְׁאָר מַשְׁקִין דְּמִשְׁכְּרִין, אֲבָל מַשְׁקֶה שֶׁאֵינוֹ מְשַׁכֵּר מַתָּר לִשְׁתּוֹת.

בְּאוּר הֲלָכָה

ב * **נִתְנַמְנְמוּ כֻּלָּם יֹאכְלוּ.** עַיֵּן בְּחק יַעֲקֹב (סק״ג) שֶׁכָּתַב דְּהַרְבֵּה פּוֹסְקִים חוֹלְקִים עַל זֶה, דְּדַוְקָא בְּנִתְנַמְנְמוּ מִקְצָתָם, וּבְנִרְדְּמוּ אֲפִלּוּ מִקְצָתָם אָסוּר, וְכָתַב שֶׁכֵּן עִקַּר. וְאָנוּ לֹא הָעֲתַקְנוּ דְּבָרָיו בְּמַשְׁנָה בְּרוּרָה מִשּׁוּם דְּהַרְבֵּה פּוֹסְקִים מְקִלִּים בְּעִקַּר דִּין יְשָׁנוּ, וּלְדַעְתָּם לֹא נֶאֱמַר חוּמְרָא זוֹ רַק בְּפֶסַח וְלֹא בִּשְׁאָר תּוֹסָפוֹת שֶׁם בְּסוּגְיָא (קיט: ד״ה אמר), וְכֵן דַּעַת בַּעַל הַמָּאוֹר (כו: ד״ה כתב) וְהָרַ״ה כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב הַמַּגִּיד (פ״ח הי״ד) בְּשֵׁמוֹ, וְכֵן דַּעַת מָהֳרַ״ם חֲלָאוָה (קכ. ד״ה ישנו), וְאִם כֵּן דַּי לָנוּ לְהַחְמִיר בְּנִרְדְּמוּ כֻּלָּם וְכִפְסַק הַמְחַבֵּר:

א * **וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן וְכוּ׳.** **עַיֵּן מִשְׁנָה בְּרוּרָה** (סק״ה) **מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעִנְיַן חֲמַר מְדִינָה. וְדַע, דְּמִסְתִּימַת לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה וְכָל הַפּוֹסְקִים מַשְׁמַע דְּאֲפִלּוּ מְעַט לֹא יִשְׁתֶּה. אֲבָל כָּל זֶה לְפִי טַעַם הֵירוּשַׁלְמִי מִשּׁוּם שִׁכְרוּת לְהָכִי לֹא הִזְהִירוּ חֲכָמִים אֲפִלּוּ מְשֻׁהֶה חוּץ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת, אֲבָל לְאִידָךְ טַעַם מִשּׁוּם דְּגִרְאָה כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת, אִם כֵּן אֲפִלּוּ שִׁיּוּר זֶה רַק בְּשׁוּתָה שִׁעוּר כּוֹס. וּמַה שֶּׁכָּתַב**

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

הַכּוֹס שְׁלִישִׁי בְּטָעוּת, נֶחְשָׁב זֶה הַכּוֹס לְכוֹס שְׁלִישִׁי. וְאַף שָׁאם כֵּן הוּא שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, שֶׁהַקִּדּוּם לָזֶה הַכּוֹס שֶׁל הַלַּיְלָה שֶׁהוּא רְאוּי לִהְיוֹת (מו) אַחֲרוֹן, אֵין הַפֶּדֶר מְעַכֵּב. וְדַע, דִּלְפִי מַה דְּנוֹהֲגִין בְּכָל הַשָּׁנָה לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בִּלְא כּוֹס, גַּם בָּזֶה יֹאכַל הָאֲפִיקוֹמָן בִּלְא כּוֹס:

א (א) **אין לֶאֱכֹל.** כְּדֵי (פ) שֶׁלֹּא יַעֲבֹר מִפִּיו טַעַם מַצָּה שֶׁל אֲפִיקוֹמָן שֶׁהוּא מִצְוָה, עַל יְדֵי טַעַם אוֹתוֹ מַאֲכָל. וּבְדִיעֲבַד אִם אָכַל אַחֲרָיו שׁוּם דָּבָר, (ג) יַחֲזֹר וְיֹאכַל כַּזַּיִת מַצָּה שְׁמוּרָה לְשֵׁם אֲפִיקוֹמָן: **(ב) שׁוּם דָּבָר.** וּלְעִנְיַן שְׁתִיָּה (ג) נֶחְלְקוּ הַפּוֹסְקִים, וְיֵשׁ לְהַחְמִיר בְּמַשְׁקֶה הַמְשַׁכֵּר. וּלְכַתְּחִלָּה נָכוֹן לְזַהֵר מִכָּל מַשְׁקֶה חוּץ מִמַּיִם וּכְהַאי גַּוְנָא, כְּמוֹ שְׁמַבְאָר לְקַמָּן בְּסִימָן תפ״א בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן א׳: **(ג) וְלֹא יֹאכְלֶנּוּ.** לְהָאֲפִיקוֹמָן, אֲבָל שְׁאָר הַסְּעוּדָה לַיְלָה זֶה: **(ד) בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת.** וְהוּא הַדִּין בְּחֶדֶר אֶחָד מִקְצָתוֹ בְּשֻׁלְחָן זֶה וּמִקְצָתוֹ בְּשֻׁלְחָן אַחֵר, דְּהָוֵי כִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת. וְהַטַּעַם, שֶׁאֲפִיקוֹמָן זָכוֹר לַפֶּסַח, וּפֶסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב מו) 'בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל': **(ה) דְּלֹא עָדִיף.** מֵבִיא רְאָיָה שֶׁגַּם בְּמַצָּה מַחְמִירִין בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת כְּמוֹ בְּפֶסַח: **ב (ו) בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה.** עַיֵּן בִּדְבָרֵי הָרַמ״א בַּהַגָּהּ: **(ז) אֵינוֹ חוֹזֵר לֶאֱכֹל.** דְּהַשְׁנָה חֲשׁוּבָה הֶפְסֵק, וַעֲשָׂאוּהוּ רַבָּנָן כְּאוֹכֵל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת: **(ח) חוֹזְרִים וְאוֹכְלִים.** דְּכֵיוָן שֶׁיָּתֵר בְּנֵי הַחֲבוּרָה הָיוּ נַעוֹרִים, לֹא חָשִׁיב הֶפְסֵק אֲפִלּוּ לְגַבֵּי הַיְשֵׁנִים: **(ט) נִתְנַמְנְמוּ.** הַיְינוּ שֶׁלֹּא נִשְׁקַע בְּשֵׁנָה כְּלַל הָאי, וְאִם שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ הֵיכָן הִנִּיחַ כֹּחַ זֶה, וּכְשֶׁמַּזְכִּירִין לוֹ הִנִּיחַ פְּלוֹנִי נִזְכָּר וְאוֹמֵר הֵן אוֹ לָאו, זֶהוּ קְרוּי מִתְנַמְנֵם: **(י) אֲבָל שֵׁנָה קַלָּה לָזֶה.** דְּהַיְינוּ בְּתוֹךְ הָאֲכִילָה: **(יא) לֹא הָוֵי וְכוּ׳.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, דְּלֹא חִיְּישִׁינַן לְהֶפְסֵק זוֹ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹךְ הָאֲפִיקוֹמָן. וּלְעִנְיַן אִם צָרִיךְ לָבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא' עוֹד הַפַּעַם מִשּׁוּם הַשָּׁנָה, עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן קע״ח סָעִיף ז׳ וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם (ס״ק מח):

א (א) מוֹזְגִין לוֹ כּוֹס שְׁלִישִׁי. וְצָרִיךְ הֲדָחָה (פ) וּשְׁטִיפָה אִם אֵינוֹ נָקִי, וְאַף מִי שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר בְּכָל הַשָּׁנָה לִרְאוֹת אִם הוּא נָקִי, מִכָּל מָקוֹם בְּזֶה הַלַּיְלָה יְזַהֵר מִשּׁוּם הִדּוּר מִצְוָה: **(ב) וּמְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.** אֲפִלּוּ אִם מְבָרֵךְ בְּיחִידִי. וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר בְּעָלְמָא דִּבְרָכַת הַמָּזוֹן אֵינָהּ טְעוּנָה כּוֹס, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לִשְׁתּוֹת אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת בְּלֵילָה זוֹ, יֵשׁ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּכָל כּוֹס וְכוֹס, לְהָכֵי סוֹמְכִין כּוֹס שְׁלִישִׁי לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן וַנְמָרָא [קיז:]: **(ג) וְשׁוֹתֶהוּ בַּהֲסֵבָּה.** וְאִם שָׁתָה בִּלְא הֲסֵבָּה יֵשׁ לְעֵיל בְּסִימָן תע״ב סָעִיף ז׳ וּבַהַגָּהּ: **(ד) וְלֹא יְבָרֵךְ אַחֲרָיו.** אֲפִלּוּ שָׁתָה כָּל הָרְבִיעִית, דְּסוֹמֵךְ עַל בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁמְּבָרֵךְ עַל כּוֹס רְבִיעִי: **(ה) וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן.** שָׁמָּא (ג) יִשְׁתַּכֵּר וְיִישַׁן וְלֹא יִגְמֹר אֶת הַהַלֵּל. וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ הַטַּעַם, (ג) מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת. וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּלָאו דַּוְקָא יַיִן, הוּא הַדִּין שְׁאָר מַשְׁקִין הַמְשַׁכְּרִין, מִיהוּ אִם אֵינוֹ מְשַׁכֵּר מַתָּר, וְהוּא שֶׁלֹּא הָיָה חָמֵר מְדִינָה, (ד) דְּאִם הָיָה חָמֵר מְדִינָה, יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלֶחֹשׁ לַטַּעַם הַשֵּׁנִי דְּנִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת: **(ו) מִיהוּ מִכּוֹס שְׁלִישִׁי וְכוּ׳.** דְּלִטְעָמָא קַמָּא מִשּׁוּם שִׁכְרוּת, (ה) בְּוַדַּאי לֹא שַׁיָּךְ שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ שׁוֹתֶה יוֹתֵר מִכּוֹס רְבִיעִי וְכוּ׳ וְלִטְעָמָא קַמָּא שַׁיָּךְ שִׁכְרוּת, וְלָכֵן אֵין לְחוּשׁ לְכָךְ:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(מו) בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומש״כ רבינו ואדוני) בְּשֵׁם הָרא״ש (שם), וְהוּבָא בְּחק יַעֲקֹב (סק״ו):

א (פ) רַמְבַּ״ם (פ״ח ה״ט) וּשְׁאָר פּוֹסְקִים: **(ב)** אֲלִיָּה רַבָּה (סי׳ תעז סק״ג). עַיֵּן שָׁם שֶׁהוֹכִיחַ כֵּן דְּלֹא כְּחק יַעֲקֹב (שם סק״ה): **(ג)** עַיֵּן רי״ף (כז. ובַּעַל הַמָּאוֹר (כו: ד״ה כתב) וּמָהֳרַ״ם חֲלָאוָה (קיח. ד״ה דתנו רבנן) [וּבְ]סִימָן תפ״א. וּלְפָלָא עַל הַפְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״א) שֶׁכָּתַב דְּמָהֳרִי״ף לֹא מוֹכַח רַק דְּאָסוּר בְּתַר אַרְבַּע כּוֹסוֹת, וְהַמְעַיֵּן שָׁם יִרְאֶה דְּאֵינוֹ כֵּן:

א (פ) רַמְבַּ״ם (פ״ח ה״ט) וּשְׁאָר פּוֹסְקִים. **(ב)** עַיֵּן שָׁם (סי׳ תעז סק״ג). **(ג)** רַשְׁבַּ״ם (קח. ד״ה בין) וּשְׁאָר פּוֹסְקִים: **(ד)** בְּגִדֵּי יָשַׁע בְּסִימָן תע״ג (ס״ג). (אַךְ מוּכָח מִמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסִימָן תע״ב סָעִיף קָטָן ז׳ דְּאִם הָיָה דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַיַּיִן לִפְטֹר שְׁאָר מִינֵי מַשְׁקִים, אִם כֵּן אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, זֶה לֹא אָמְרִינַן דְּמִיחֲזֵי כְּמוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת), וְכֵן כָּתַב הַגְּרַ״ז שָׁם (סס״ו), וְכֵן מַשְׁמַע מִפְּרֵי חָדָשׁ בְּסִימָן תפ״א (ס״א) דְּכַחֲמַר מְדִינָה יֵשׁ לְחוּשׁ מִשּׁוּם מוֹסִיף עַל הַכּוֹסוֹת: **(ה)** הַגְּרַ״א:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] בשו״ע הרב (ס״א) כתב שאחר אכילת אפיקומן מותר לאכול מצה שמורה משעת קצירה או משעת לישה.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehador - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah